

27. *Woldendorp J.* Dynamic institutional analysis: measuring corporatist intermediation / Jaap Woldendorp and Hans Keman // *Quality and Quantity*. - 2010. - Vol. 44. - N 2. - P. 259-275.
28. *Smith R.* Global human development : accounting for its regional disparities / Robert B. Smith // *Quality and Quantity*. - 2009. - Vol. 43. - N 1. - P. 1-34.
29. *Bellomo N.* From the kinetic theory of active particles to the modeling of social behaviors and politics / Nicola Bellomo, Maria Letizia Bertotti, Marcello Delitala // *Quality and Quantity*. - 2007. - Vol. 41. - N 4. - P. 545-555.

УДК 133 (075)

Воронкова В.Г.,

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту організацій
Запорізької державної інженерної академії*

Гуманістичні засади державного управління

В статті проаналізовано парадигму гуманістичного менеджменту, що є теоретичною засадою державного управління, в основі якого лежить суб'єкт-суб'єктне управління, людиноцентричність, антропоцентризм. В контексті аналізу парадигми гуманістичних засад державного управління розроблено науковий інструментарій, який найчастіше застосовується для виявлення і реалізації проблем гуманістичного менеджменту; відбуваються пошуки оптимізації гуманістичного менеджменту, що реалізує гуманістичні засади державного управління.

Ключові слова: гуманістичні засади, державне управління, гуманістичний менеджмент, людиноцентризм, антропоцентризм, гуманізм.

***Voronkova V.G.* Гуманистические основы государственного управления**

В статье проанализирована парадигма гуманистического менеджмента, который является теоретической основой государственного управления, в основе которого лежит субъект-субъектное управление, человекоцентризм, антропоцентризм. В контексте анализа парадигмы гуманистических основ государственного управления разработан научный инструментарий, который чаще всего применяется для выявления и реализации проблем гуманистического менеджмента.

Ключевые слова: гуманистические основы, государственное управление, гуманистический менеджмент, человекоцентризм, антропоцентризм, гуманизм.

***Voronkova V.G.* Humanistic foundations of public administration**

The article analyzes the humanistic paradigm of management, which is the theoretical basis of governance, based on subject-subject control, center study, anthropocentrism. In the context of the analysis paradigm of humanistic framework of governance developed scientific instruments, which is commonly used to identify and exploit the problems of humanistic management.

Key words: humanistic foundations, government, humanistic management, the man at the center of learning, anthropocentrism, humanism.

Нова управлінська парадигма гуманістичних засад державного управління формується на основі вітчизняного й зарубіжного досвіду теорії і практики, науки, культури, освіти, включає принципи гуманізму і людиноцентризму як системи поглядів, що визначають розкриття можливостей людини як критерію оцінки ефективності держави та зрілості суспільних інститутів, та невід'ємне право кожної людини на вільний розвиток особистості та реалізацію всіх її здібностей. Постіндустріальна епоха як соціокультурний контекст сучасної діяльнісної парадигми породжує нові соціокультурні тенденції, пов'язані зі становленням нової парадигми гуманітарних засад державного управління. Сучасні концепції формування "суспільства знань", постіндустріального, інформаційного, когнітивного суспільства, що формуються в сучасну епоху, потребують культурологічного обґрунтування становлення і розвитку гуманітарно-орієнтованих інноваційних діяльнісних феноменів, які відмічає М.Кастельс у своїх доробках з формування глобального комунікаційно-інформаційного простору [1]. В основі гуманістичних засад державного управління лежать наступні принципи: 1) принцип антропологічної редукції як пояснення об'єктивних утворень політики, влади, культури через віднесеність їх до людини; 2) принцип органу як цілісне сприйняття сутності людини, виходячи зі створених нею об'єктивних форм культури; принцип антропологічної інтерпретації окремих явищ людського буття, в основі яких людиноцентризм, антропологізм, гуманізм; 3) антропологічні принципи, в основі яких "людина як міра всіх речей"; 4) розвиток та якнайповніше використання культурних над-

бань нації у багатогранності зв'язків з іншими національними культурами, відкритість для міжкультурної взаємодії з метою забезпечення належного місця України у європейському і глобальному гуманітарному просторі; 5) взаємодія між державою та громадянським суспільством, бізнесом та владою з метою створення необхідних соціально-економічних умов для підвищення якості життя населення, створення умов для всебічного гармонійного розвитку людини, захисту її прав і свобод. Гуманістичні засади державного управління - це людські відносини, людські ресурси, біхевіоризм (бехевіоралізм). Ідея "оновленого гуманізму" як основа гуманітарного (гуманістичного) розвитку України - це людський вимір економіки і політики, економічна етика, діалог і толерантність як імперативи людських відносин, соціальний прагматизм та орієнтація на реальні потреби "земної людини", що забезпечують широку соціальну базу, можливість виживання в кризовому соціумі.

Істотна особливість гуманістичних засад державного управління полягає у тому, що вони акцентують увагу на поєднанні індивідуальних і групових ціннісних установ, соціальних, національних та загальноцивілізаційних інтересів. Цивілізація XXI ст. з її величезним технічним прогресом і не менш вражаючими трагедіями, з одного боку, створила можливості для реалізації проектів справжнього гуманізму, а з другого - спричинила поглиблення дії кризових чинників, які "тотально" загрожують людству. Внаслідок цього людство стоїть перед вибором, вирішальна роль у якому належить гуманізму і гуманістичним цінностям. За цих умов дотримання гуманістичних стандартів має стати основним критерієм державного управління. У зв'язку з цим слід зазначити, що для того, щоб цілеспрямовано вирішувати стратегічні програми гуманітарного розвитку, розроблені владою, націлені на реалізацію концепції гуманітарного розвитку.

Саме постіндустріальна епоха взаємозумовлює еволюцію гуманітарних соціокультурних процесів, дозволяє зафіксувати зміну парадигми техніцистського суспільства на парадигму соціокультурного розвитку, націлену на формування "символічної людини", породженої інформаційною епохою (Кастельс), формування постіндустріального гуманітарного ринку; запит на пошуки нових смислів і формування нових типів діяльності і систем професіоналізації, орієнтованих на гуманітарне виробництво (виробництво людини); формування децентралізованих інноваційних професійних ідентичностей в рамках мережевого суспільства. Гуманістичний менеджмент як різновид державного управління - це новий тип управлінської діяльності, направлений на досягнення позитивних якісних змін в контексті всіх сфер життєдіяльності суспільства засобами гуманізму, людиноцентризму, *антропоцентризму*, з використанням гуманітарних ресурсів і технологій. Гуманістичний менеджмент базується на концептах гуманітарності, ідентичності, компетенції, комунікації, професійного самовизначення, культурно-символічного капіталу, культурної політики. Гуманістичний менеджмент концептуалізований як соціокультурний і антропологічний феномен, введений у контекст постіндустріальної шкали цінностей, що базується на теоріях діяльності як окремої людини, так і влади. Гуманістичний менеджмент як тип діяльності формується на основі системної моделі, яка включає оціночний, дескриптивний та інструментальний кластери: 1) до оціночного кластеру належать цінності стратегічного мислення і співдіяльності, ефективної комунікації і продуктивної рефлексії, відповідальності і розвитку, підвищення якості життя; 2) дескриптивний кластер окреслений такими об'єктами гуманістичного менеджменту, як символи, інституції, спільноти, території, простори, соціокультурні процеси, а також включає професійні спільноти гуманітарних менеджерів як суб'єктів соціокультурного простору; 3) інструментальний кластер формує такі типи ресурсів, як символічні (простір комунікації і мова професії), компетентнісні (комунікативність, рефлексивність, креативність і проектність).

В контексті аналізу парадигми гуманістичного менеджменту як основи державного управління слід окреслити науковий інструментарій, який застосовується для аналізу проблем гуманістичного менеджменту, зокрема: 1) системний метод передбачає систематизацію сукупності взаємодіючих об'єктів, виявлення їх зв'язків і взаємодії, в основі якого принцип упорядкування і систематизації; 2) структурно-функціональний аналіз виявляє зв'язки і взаємодію груп об'єктів системи гуманістичного менеджменту, включаючи зворотні зв'язки між владою і суспільством, управлінням і суб'єктами господарювання, владою і громадянським суспільством; 3) порівняльний метод (порівняльно-історичний, порівняльно-правовий) дозволяє знайти аналогі й детермінанти гуманістичного менеджменту, спостерігати в динаміці розвиток ситуацій;

4) SWOT-аналіз є методикою поєднання порівняння факторів (загроз і можливостей), які негативно/позитивно впливають на діяльність суб'єкта та об'єктивно існують як усередині суб'єкта, так і аналізі об'єкта; 5) антропологічний підхід, що формує умови гуманізації суспільства, влади, управління. В основі формування гуманістичних засад державного управління в Україні закладена можливість формування елементів загальнолюдської культури, що детермінуються: 1) потребами соціальної практики, які диктують необхідність рефлексії феномена гуманістичного менеджменту в умовах глобальної трансформації; 2) необхідністю комплексного осмислення сутності, змісту, функцій, напрямів розвитку гуманістичного менеджменту в умовах соціалізації економіки особливостями гуманістичного менеджменту як цілісної соціальної системи, визначення місця й ролі основних субструктур гуманістичного менеджменту; 3) важливістю ефективного управління економічними й соціальними системами в умовах суспільств транзитивного типу, утримання стану політичної, соціальної, економічної та культурної стабільності, пов'язаної з ефективними механізмами забезпечення гуманістичного менеджменту; 4) необхідністю забезпечення всіх рівнів управлінського механізму гуманістичними науковими знаннями про сутність і характер взаємозв'язку об'єктивних умов реалізації забезпечення гуманістичного менеджменту в організаціях, особливостями його функціонування в умовах трансформаційних процесів (транзитивних, перехідних, модернізаційних). Провідним напрямом гуманітарного розвитку України є цілеспрямоване формування нової якості життя громадян, яка полягає у створенні умов для належної реалізації можливостей та здібностей кожного члена суспільства шляхом забезпечення можливостей для продуктивної зайнятості та отримання доходу, який відповідає значимості цієї праці для суспільства та спроможний гарантувати йому гідний рівень життя та задоволення фізичних і духовних потреб [2].

У сучасних умовах розбудови держави для розробки і впровадження гуманістичних засад державного управління необхідно здійснити: 1) аналіз об'єктивної потреби у розвитку гуманізації соціуму як єдиної соціальної і економічної соціальної системи, в контексті якої злагоджено працюють зворотні зв'язки; 2) виявлення "фундаментальних економічних та управлінських констант", які складають стійку основу функціонування управлінської системи в умовах ринку; 3) вироблення напрямів оптимізації механізму ефективного забезпечення гуманістичного менеджменту для підготовки якісно нової управлінської еліти ХХІ ст.; 4) розробка і впровадження соціоантропологічної парадигми гуманістичного менеджменту, в основі якої самоорганізаційні та системні процеси.

Гуманістичні засади державного управління націлені на формування гуманістичного менеджменту як управлінської парадигми ХХІ ст., яка є мультипарадигмальною сферою знання, в основі якої кілька самостійних парадигм, які детермінуються наступними факторами: 1) практичними: гуманістичний менеджмент є практичною сферою діяльності, яка пов'язана з вирішенням практичних задач, які виникають у різних сферах життєдіяльності суспільства; 2) інституційними: гуманістичний менеджмент представляє собою сукупність інститутів, які здійснюють гуманістичну управлінську діяльність; 3) діяльними: гуманістичний менеджмент - це діяльність з управління державою; 4) нормативно-правовими: гуманістичний менеджмент виступає як нормативно-правова система, яка регулює управління державою; 5) сциєнтистськими: гуманістичний менеджмент представляє собою сферу наукового знання, яка реалізується у діяльності держави; 6) системними: гуманістичний менеджмент повинен формуватися у вигляді системи, яка потребує системної регуляції і саморегуляції; 7) інструментальними: гуманістичний менеджмент - це сукупність інструментів управління державою і впливу держави на суспільство; 8) інноваційними: гуманістичний менеджмент виступає як важливий механізм реалізації інновацій і оновлення усіх сфер суспільства; 9) патерналістськими: гуманістичний менеджмент являється сферою централізованого розподілу ресурсів; 10) ліберальними: гуманістичний менеджмент є способом регулювання відносин між суб'єктами політики, влади, управління.

Як засвідчує аналіз, у сучасних умовах зміщується перехід від однієї парадигми управління до іншої: 1) від патерналістської до ліберальної, у контексті якої зміщуються акценти соціального захисту кожного громадянина задля створення умов для соціально-економічної незалежності індивіда від держави, перетворення індивіда на партнера держави; 2) відбувається активізація інструментально-прагматичного парадигмального комплексу, зумовленого зміною акцентів державного управління на соціально орієнтоване державне управління, що здійснюється на антропологічних засадах; 3) загальне домінування системної та синергетичної парадигм, які мають сукупність транскрипцій, в яких відчувається потреба, а саме в інноваційній, практичній

та інституціональній парадигмах, які означають розуміння реформ як реальних інноваційних процесів інституційного характеру. Аналіз парадигми гуманістичного менеджменту свідчить, що методи гуманістичного менеджменту включають як методи пізнавальної діяльності, так і методи практичної діяльності, які виступають образами владного впливу на процеси соціального розвитку держави. Саме системна методологія гуманістичних засад державного управління стає загальною методологічною основою для адекватного вирішення проблем кризового соціуму з метою переведення соціальної системи у якісно новий соціальний стан.

Як свідчить аналіз, сучасному українському суспільству властиві багатокультурність, неоднорідність, тенденції до глобалізації, плюралістичність, демократизація, що виступають визначальним полем реалізації концепцій гуманістичного менеджменту. Останніми роками багато видатних учених вважають, що суттєво новою парадигмою діяльності людства, вибору наших оптимальних рішень має стати система принципів синергетики - теорії самоорганізації складних і відкритих систем. Один із засновників цієї теорії, лауреат Нобелівської премії І.Пригожин, говорячи про необхідність перегляду понятійного апарату науки в цій теорії, відмічав, що його кінцевою метою має стати глибше проникнення у складні механізми рішень, які характеризують виживання суспільства. Застосування гуманістичної системи принципів синергетичної парадигми може відіграти визначальну методологічну роль у прискоренні темпів "руху на випередження" у розвитку соціальної сутності держави і особливо ліквідації недоліків сучасного управлінського стану.

Україна повинна не механічно запозичувати чужі моделі розвитку гуманістичного менеджменту, які лежать в основі соціально орієнтованого державного управління багатьох провідних країн світу, а розробляти свої специфічні моделі, детерміновані національним менталітетом. Синергетична модель гуманістичного менеджменту дає нам надію на "виживання суспільства", розроблення своєї унікальної концепції входження України в лоно цивілізованих країн, сприяння руху "на випередження". Завдяки утвердженню ефективної парадигми гуманістичного менеджменту в усіх галузях суспільно-економічного життя, утвердження загальнолюдських пріоритетів Україна має зайняти гідне місце у світі, а українське суспільство рухатиметься цивілізованим шляхом до суспільства сталого людського розвитку. Системність методології гуманістичного менеджменту зумовлена тим, що в її основу покладені принципи порядку, упорядкування і системності. Великого методологічного значення набуває ідея багатоваріантності розвитку, в основі якого переоцінка ролі об'єкта і суб'єкта у бік розвитку суб'єкт-суб'єктного управління, в результаті чого гуманістичний менеджмент повинен сьогодні перетворитися на соціально орієнтований державний менеджмент, прийнятий за парадигму сталого розвитку сучасного українського суспільства.

Формуючи парадигму гуманістичного менеджменту ХХІ ст., більшість громадян нашої країни чекають реальних суспільних змін і конструктивних дій від демократично обраної влади. Саме тому повернення довіри до влади, консолідація суспільства та послідовне здійснення актуальних реформ відповідає прагненню громадян України, незалежно від їх регіональних ідентичностей, послідовного впровадження гуманістичних принципів у наше життя. Перспектива українського суспільства безпосередньо залежить від того, як швидко буде усвідомлена необхідність ефективного політичного керівництва і компетентного соціально орієнтованого державного управління, щоб просуватися Україні шляхом демократичних реформ, правової держави і вільної економіки. Існуюча в Україні соціальна система, яка є основою гуманістичного менеджменту, не відповідає потребам населення, яке опинилося за межею бідності. Формування гуманістичного менеджменту не спрямовано на реалізацію його головного призначення - створення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту прав, надання мешканцям територіальних громад якісних і доступних послуг сталого розвитку. Таким чином, гуманізм - це такий теоретико-світоглядний спосіб, що поєднує вчення про людину як визначальну мету і вищу цінність суспільства; осмислення всезагального. Гуманістична спрямованість суспільства - це нове теоретико-світоглядне узагальнення традицій вселюдських цінностей, на основі яких будується вся система політики, культури, економіки, мислення, життєдіяльності соціальної організації; відбувається регуляція суспільних відносин, які сприяють досягненню у суспільстві стабільності, порядку, злагоди шляхом гуманізації відносин між різними суб'єктами політики. Об'єктивно суспільство зацікавлене в тому, щоб у ньому зберігався баланс політичних сил між соціальними і національними групами; відносини між законодавчою, виконавчою і судовою владою сприяли

гармонізації відносин на основі врахування інтересів усіх соціальних верств населення. Врегулювання цих відносин має здійснюватися цивілізованою владою, яка регулює суспільні відносини, проявом конструктивної активності усіх політичних сил, щоб знайти ті оптимальні шляхи подальшого удосконалення суспільства, реалізації проблем людського буття на гуманістичній основі. Становленню цивілізованого політичного і соціального буття повинна сприяти демократична політична культура і свідомість як відкрита парадигма суспільства, виразом якої є толерантна політична ідеологія, спрямована на подолання розколу духу української нації та її наряду до інтеграції. Гуманізація суспільства створює більш сприятливі умови для життєдіяльності людини і суспільства, виступає формою організації державної влади, сприяє оптимізації формування автономного самовизначення особистості.

В умовах нової суспільної ситуації гуманізм - це дотримання закону на всіх рівнях - від простої людини до Президента і окремого політика, розуміння політики як пошуку істини, що пов'язується з розробкою певного кола регулятивних гуманістично-формуючих ідей і принципів. Гуманістична парадигма політики - це здійснення влади з дозволу тих, "ким керують"; це утвердження гуманізму у всіх сферах суспільно-політичного буття, що становить соціоінтегративний чинник у становленні політичного організму країни як єдиного соціального цілого, як відмічає В.П.Бех [3]. Адже, політика - це сама динамічна сфера суспільного буття, яка впливає на людину; найголовніша сфера діяльності, від якої залежить доля людського існування. На думку М.Вебера, політика - це "упорядкування і улаштування державної влади"; це, перш за все, "мистецтво задовольняти потреби і інтереси людей"; це мистецтво управління державою. Політика - це інтегральна багаторівнева система, яка включає: політичні інтереси, політичні організації, політичну свідомість, між якими діють причинно-наслідкові і функціональні зв'язки, які вимагають відповідної методологічної рефлексії і культурологічного осмислення. Існують такі три класичні підходи до політики: 1) політика - це боротьба між законом і силою, якщо закону недостатньо, то використовують силу (Макіавеллі); 2) марксистський підхід до політики, який визначається класовим інтересом; 3) сучасний підхід до політики як до "мистецтва можливого". В цивілізованому контексті політика - це арена соціальної справедливості, контроль за законним використанням влади та урегулювання конфліктів; поновлення власне людського існування і культури як такої. Складність в реалізації політики заключається в тому, що її суб'єктами виступають різноманітні політичні і соціальні сили: політичні партії, суспільні організації і рухи, окремі індивіди. Існує безліч сфер політики: внутрішня і зовнішня, економічна, соціальна, екологічна, національна, демократична, демографічна, культурна, науково-технічна, аграрна, інвестиційна, що поєднують політику і економіку, соціальну структуру суспільства, які по-новому сьогодні диференціюються і стратифікуються. Залежно від соціальної структури суспільства формуються політичні сили і рухи, які детермінуються внутрішніми відносинами, спонукальними мотивами поведінки політичної еліти, сутнісними детермінантами політики виступають не тільки економічні інтереси. В сучасному посттоталітарному суспільстві політика стає більш автономною сферою, а "управління економікою, або демократичне планування стають незалежними від капіталізму" (Д.Белл). Для України, як і для інших посткомуністичних країн, особливо гостро стоїть проблема формування нових структур влади на демократичних засадах, забезпечення не формальної, а реальної демократії. Найважливішим засобом запобігання тоталітаризму є децентралізація влади, на основі розвинутого демократичного самоврядування. Сутнісна "матерія" влади направляється на забезпечення прав людини і вона тим ефективніша, чим вищий її авторитет і чим більшими моральними можливостями вона володіє.

Цивілізація ХХ ст. з її великим технічним прогресом створили можливості для реалізації проектів справжнього гуманізму, але разом з тим спричинила поглиблення дії кризових чинників, які тотально загрожують людству. Внаслідок цього людство стоїть перед вибором, вирішальна роль у якому належить політиці соціального гуманізму, гуманістичним цінностям, процесам духовного самовизначення людини, сутнісним проявам позитивного досвіду. Безперечно, що гуманізм політики - це вираз цілісності людського духу, що долає роздвоєння свідомості і духу, постає суттєвим моментом культури почуттів. Гуманізм політики поєднує вчення про людину як визначальну мету і вищу цінність демократичного суспільства, визначає уточнення принципів розуміння сутності людини і світу, її буття, відмову від уявлень про людину лише як "агента соціальних змін", "елементарного продукту суспільних відносин". Його істотною ри-

сою є відродження "ренесансного" розуміння людини як вільної істоти, самореалізації її сутнісних сил, злитої зі світом природи, повернутої до власного тілесного і духовного розвитку "олюднення" суспільних відносин. Ідея соціального гуманізму - це людський вимір економіки і політики, екологічної етики, моралі ненасильства; діалогу та толерантності як імперативу людських відносин, "позитивного екзистенціалізму", "соціального прагматизму", орієнтація на реальні проблеми і турботи людини. Істотна особливість політики соціального гуманізму полягає в тому, що він поєднує індивідуальні та групові, колективні, соціальні, національні та загальноцивілізаційні інтереси. Відправною точкою соціального гуманізму є ствердження гідності особи, її свободи ідеалів, соціальної справедливості. В основі політики соціального гуманізму є погляд на історію, в центрі якої людський вимір її розгортання. Зміст історії визначається зусиллями творчої людської індивідуальності, справжньої самореалізації її сутнісних сил. Відповідно до цього обґрунтовується погляд, за яким масштаб історичного значення людини вимірюється не "шляхетністю", давністю роду чи титулами, а власною гідністю, талантом, розумом, здібностями. Соціальний гуманізм виходить з того, що резерви розвитку економіки, політики, культури слід шукати в самій людині, розвитку її свідомості і духовного капіталу. Без розвитку людського капіталу подальший розвиток і удосконалення суспільства стають неможливими. Найважливішим ресурсом гуманізації політики постає інтенсифікація людського капіталу і людської екзистенції. Гуманістична спрямованість політики стає умовою збереження людських, природних, соціальних, політичних ресурсів. В своїх змістовних характеристиках концепція соціального гуманізму включає теоретико-концептуальне обґрунтування "типових" завдань гуманізації політики, економіки, екології, соціальної політики, науки, освіти, культури. Суспільство буде прогресувати тоді, коли гуманізм як світоглядна (регулятивна) ідея і принцип сучасної політики буде задіяний в соціальній, політичній, економічній організації суспільства і не обернеться створенням чергової політичної утопії. Соціальний гуманізм - це програма подолання кризової свідомості і кризового стану культури. Розкриття змісту гуманізації політики потребує врахування потенціальної можливості розвитку буття людини в свободі і через свободу, відмови від диктату Абсолюту, орієнтації на гуманістичні цінності, вміння користуватися свободами і жити в умовах громадянського суспільства в свободі і через свободу.

Гуманістичні засади державного управління - це сукупність ідей, в основі яких лежить упевненість і переконаність про високе призначення людини, цінності особистості, її права на свободу; це надання політиці людської направленості, використання її в інтересах особистості і всього суспільства в цілому, це онтологічні умови становлення людини в політиці, розглянутої з боку цілепокладання, творчості, самостановлення. Гуманізм суспільства сприяє узагальненню конструктивних принципів організації людського буття, де за традицією усвідомлюється доля людського буття і існування. Гуманізм суспільства сприяє становленню нової політичної культури і в ній індивіда, тих умов, за яких вона може "зняти" свою попередню форму тоталітарно-авторитарного мислення і органічно перейти до цивілізованої політичної діяльності. Гуманізм суспільства повинен "зняти" попередні форми політичної діяльності шляхом повернення реальному процесу життєдіяльності тих ідеалів, які вироблялись протягом всієї історії розвитку суспільства, захищаючи особистість від згубного впливу на неї нелюдського середовища, сприяючи саморозвитку особистості, самодіяльності і самореалізації. Гуманізація суспільства - це створення таких умов, за яких людина набуває екзистенційного значення. Гуманізм суспільства актуалізує культ людини, намагається "прочитати" людське буття як таке, що сприяє виробленню нових, адекватних цивілізованому підходу варіантів досягнення людини, що вимагає перегляду установлених поглядів на політику, подолання тоталітарно-авторитарних за своєю суттю поглядів. І доти, поки політика неспроможна поставити в центр своїх інтересів людину, вона не здатна буде вирішувати кардинальні і складні проблеми, підтримувати активність соціального суб'єкта на рівні достатньому його життєдіяльності. Саме через гуманізм в політиці, сенс якого визначається проблематикою людини, гуманістичні засади державного управління пов'язуються: з політичною онтологією (буття в політиці); політичною етикою (моральними підвалинами в суспільстві); політичною аксіологією (духовними цінностями в політиці); політичною антропологією (людиною); історією політичної думки (політичним пізнанням).

В умовах трансформації суспільно-політичних відносин існує реальна потреба пошуку реальних важелів задля подолання підходів до людини як "гвинтика", "фактора" суспільства.

Людина - оскільки вона особистість - може піднятися над собою як живою істотою, і виходячи з себе, з своєї свідомості і самосвідомості, змінити обставини, зробити їх гуманістичними. Нова парадигма гуманізму суспільства допомагає виявити цілісну систему закономірностей руху свідомості до її демократичного волевиявлення, подолання паралічу масової свідомості, руйнації моральних підвалин в суспільстві. Універсальні характеристики гуманізму суспільства виходять з того, що в нових умовах становлення правової держави і громадянського суспільства по-новому постає і сама проблема людини, яка акцентує увагу на самовиявленні людського в людині, подоланні деструктивних явищ в суспільстві та розірваності свідомості і буття. Нова парадигма гуманізму виходить з того, що людина прагне до того, щоб зрозуміти саму себе, і згідно з своїм внутрішнім світом, творити свою індивідуальність, повноту і цілісність особи, але для цього потрібно, щоб соціально-політичні умови були не розірваними, а тотожними людині.

Перед владою постали виклики, які потребують ефективного та швидкого реагування: 1) економічна неспроможність переважної більшості територіальних громад здійснювати делеговані їм повноваження і бути відповідальними перед своїм населенням; 2) недостатність ресурсів у бюджетах розвитку для інвестицій в інфраструктуру міста, села, області, регіону. Важливим спрямуванням усієї гуманітарної політики держави повинен стати курс на якісне оновлення всієї гуманітарної сфери українського суспільства - у найширшому її розумінні. Необхідність цього пов'язана з її консерватизмом, відчутною невідповідністю новітнім процесам і явищам у світоглядному, ідейному, освітньому, культурному, інформаційному виявленні глобалізованого світу, недостатньою пристосованістю до вимог і стандартів сучасного динамічного розвитку. Зазначені негативні риси обумовлюють труднощі у справі повноцінної інтеграції України до світового співтовариства, певну неспроможність своєчасно і адекватно давати відповіді на виклики сучасного кризового розвитку, успішно користуватися позитивними можливостями, що їх створює глобалізація, і протистояти їх негативним тенденціям. Державі належить провідна роль у розвитку гуманістичного менеджменту в Україні, тому державна гуманітарна компонента гуманістичного менеджменту потребує оздоровлення, модернізації і систематизації, що передбачає вирішення ряду проблем, які є наслідком довготривалих суперечливих соціокультурних процесів. Реалізація цих пріоритетів неможлива поза контекстом розвинутого громадянського суспільства, формування "суспільства знань", культурної і політичної консолідації нації. Національні пріоритети гуманістичного менеджменту мають бути зорієнтовані на формування сучасної середовищепроможної нації, позбавленої замкнутості і консерватизму, готової до осмисленого і критичного освоєння всього нового, відкритої до діалогу і співробітництва зі світом.

Гуманістичний тип суспільства має такі ознаки: 1) гармонійне поєднання інтересів людини і суспільства, орієнтація на збалансований розвиток суспільства, всіх механізмів суспільного відтворення та всебічний розвиток особистості; 2) реальний плюралізм всіх форм власності; 3) широкі можливості для прояву господарської ініціативи індивідів та об'єднань; 4) підкореність держави громадянському суспільству; 5) відсутність монополії на знання, свобода вибору; 6) створення нових місць у суспільній системі для здійснення індивідом активної соціальної діяльності; 7) наявність дійових механізмів компромісного розв'язання суспільних конфліктів. Йдеться передусім про розвиток нових суспільних, політичних і економічних відносин, становлення в них особистості, в яких людина подається як гранична форма реалізації ідей громадянського суспільства, можливості самореалізуватися в мінливому і суперечному суспільному бутті, культивувати іманентні духовному світу людини цінності. Гуманізм суспільства забезпечується складним комплексом внутрішньої самосвідомості, всією системою політичного і морального впливу, правовими засобами, стимулювання належної поведінки всіх суб'єктів політичних і соціальних відносин. Гуманізм суспільства повинен сприяти формуванню таких політичних відносин, які були б гідними цілісної особистості, для якої політика - це спосіб людського існування. Гуманізм суспільства покладається на такі принципи, як чесність, достоїнність, моральність, гідність. Гуманізм суспільства акцентує увагу на тому, що людина не є тільки "економічною і політичною клітинкою", а соціокультурним феноменом, який вбирає в себе раціональне, творче, духовне, емоційно-вольове, національно-психологічне, культурно-історичне. Гуманізм суспільства детермінує становлення такого соціуму, на прапорі якого була б людина та її високе соціальне призначення, її добробут, високі духовні і моральні цінності. Адже, не існує іншого способу зробити державне управління дійсно гуманним і людським,

крім поєднання його з мораллю і людиною. Лише за таких умов людина не буде відчуженою від політики і влади, не буде "губитись в механізмах державного управління", а цивілізовані відносини допоможуть людині знайти і реалізувати себе, подолати розірваність духу, розкрити свої суттєві сили, вивільнитися від відчужених і розірваних відносин суспільного буття. Гуманізм суспільства сприяє тому, щоб правові, політичні, соціальні, економічні інститути були зорієнтовані на індивіда. Політика як творчість широких мас народу яскраво узагальнює процеси переходу родового, загальнолюдського, гуманістичного в людську детермінованість, функціонування всезагального як індивідуального і навпаки. В центрі людського виміру державного управління принцип "людина як міра всіх речей", на якому наголошував ще античний мислитель Протагор. Проблема людського виміру політики формується як теоретико-світоглядне узагальнення положень зарубіжної і вітчизняної думки, яка йде в руслі поглядів на людину як творчу і розумну істоту, розробкою такого політичного ідеалу суспільства, в центрі якого людина, її права і свободи, культивування духовності, подолання правового нігілізму, високе призначення. Осьовий принцип гуманізму суспільства - це законність, правова держава і розвиток громадянського суспільства. Вектор гуманізму державного управління виходить з рефлексії, націленої на те, що людина повинна шукати досконалість в індивідуальному бутті, що означає, що вона сама повинна себе зробити тим, ким вона є, пізнати свою індивідуальність, створити світ свого буття за законами краси. Людському виміру державного управління сприяє культура як царина символічних форм, способів життя, досягнення досконалості. Культура є корелятом певних суспільно-політичних відносин, які детерміновані свободою і відповідальністю, яка виходить з того, що основним принципом є самореалізація "Я", свого самовизначення і самоздійснення. Саме культура детермінує особистість, яка повинна постійно створювати себе, своє буття і свою сутність у процесі культурного уречевлення, звеличуючись до родової істоти. Людина націлена на іманентні своїй суті умови, подолання сурогатів своєї діяльності, виявлення ідентифікації і реалізації своєї активності. Криза ідентичності долається тоді, коли людина поборює відчуження і уречевлення, повертається сама до себе, стає дієздатною. Державне управління XXI ст. - це перехід до цивілізованих умов життєдіяльності, нового способу життєдіяльності і соціальної організації суспільства, нового типу усвідомлення своєї особистості. В центрі політики XXI ст. - людина, рівень її життя, що ставить політику у прямий зв'язок з буттєвими, а значить, екзистенційними вимірами. Якщо процесу тождності мислення і буття буде сприяти вся сукупність соціально-політичних відносин, то буде розвиватися і накопичуватися людський, а отже, гуманістичний потенціал. В умовах трансформації економіки і з підвищенням ролі новітніх технологій у виробництві освіта є необхідною умовою та основним засобом перетворення людського потенціалу в якісний людський капітал. Освіта, що відповідає потребам суспільства та ринку праці, відіграє потужну роль у гуманітарному розвитку, оскільки дозволяє сформувати у кожній людині здатність швидко адаптуватися до сучасних соціально-економічних реалій та забезпечувати собі належну якість життя.

1. Для реалізації всіх завдань концепції гуманітарного розвитку, слід формувати еліту гуманітарних менеджерів, необхідних для роботи у державному і муніципальному управлінні, здійсненні ними соціальної і культурної політики, означивши ключові контексти діяльності гуманітарного менеджменту у культурній політиці: а) смисловій (семіотичній); б) особистісного зростання і діяльнісного самовизначення (антропологічний); в) територіально-просторовий; г) стратегічного мислення і політичної дії. 2. Сприяти розвитку гуманітарного світогляду державного службовця, в основі якого розвиток особистих здібностей, вміння давати різносторонню оцінку явищам людського життя, практичних умінь у прийнятті рішень, формувати гуманне ставлення до світу. 3. Сприяти розвитку гуманітарних технологій, що являють собою сукупність науково обґрунтованих прийомів і спеціальних технік непрямого впливу на суспільство через управління соціальною поведінкою людини. 4. Сприяти розвитку тривимірної методології соціального пізнання, що включає природно-історичний, чи об'єктивний підхід, діяльнісний та особистісний, або гуманістичний: якщо методологія - це світобачення, тобто бачення реальності та її фрагментів як предмет чи об'єкт дослідження, то метод є засіб чи сукупність засобів дослідження, що визначають конкретний шлях пізнавальної діяльності. 5. Сприяти модернізації соціогуманітарного простору України, для чого необхідно: утвердження сучасної гуманітарної культури державного управління; формувати основні принципи модерної етнонаціональної політики в Україні, яка має підпорядковуватися завданням консолідації і демократизації українського суспільства з

урахуванням мовних, культурних та інформаційних інтересів та уподобань громадян, традицій і особливостей регіонів України, повноцінного входження України в інформаційний простір; уточнення політики щодо релігії і церкви з метою насамперед забезпечення свободи світогляду, думки, совісті, релігії, злагоди, толерантності в суспільстві, цілісності самої держави; формування історичної пам'яті, а саме активне осмислення досвіду минулого, політичних, культурних і моральних традицій українського народу для розуміння сучасної ситуації та стратегій розвитку; здійснення цілісної послідовної державної культурної політики; зміцнення присутності України на світовому гуманітарному просторі, для чого необхідно формувати синергетичні моделі оптимізації системи державного управління як справедливо відмічає І.І.Черленяк [4].

Висновки. Гуманістичні засади державного управління представляють модель розвитку, яка орієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації. У політичному вимірі перехід до гуманістичних засад передбачає досягнення найвищих ступенів свободи особистості і водночас її готовність брати відповідальність за себе, свою родину, місцеву громаду і країну. В економічному вимірі гуманістичні засади означають постійне зростання частки інтелектуального продукту у національному продукті, утвердження інноваційності як домінуючої моделі економічної поведінки. У соціальному вимірі гуманістичні засади - це створення для людини, як головного національного ресурсу, умов реалізації всіх її можливостей. Виходячи з такого підходу має формуватися політика можливостей в освіті, професійній реалізації, адресність охорони здоров'я і соціального захисту. *Гуманістичні засади державного управління* - це формування правової, соціальної і демократичної держави, поступове повернення до загальнолюдських цінностей на принципово новій основі через зближення матеріального і духовного рухів людського розвитку. Процес гуманізації вимагає: подолання антагоністичних форм відчуження людини і влади; поступове визначення людської особистості основним багатством держави і суб'єктом громадянського суспільства; зростання значення освіти, зміни її змісту, форм і методів у напрямі широкої гуманітаризації гуманізації діяльності виконавчої влади; створення багатоступеневого механізму добору та підготовки кадрів у цій сфері суспільної діяльності; відхід від схеми домінування держави і правлячої еліти у сфері регулювання всіх суспільних відносин; відхід від формалізації державних, міждержавних та міжрегіональних форм і методів правового і політичного регулювання.

Список використаних джерел

1. *Кастельс М.* Информационная эпоха / М. Кастельс // Экономика, общество, культура. - М. : ГУ ВШЭ, 2000. - 607 с.
2. *Воронкова В. Г.* Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-антропологічні виміри) : монографія / В. Г. Воронкова. - Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2008. - 254 с.
3. *Бех В. П.* Генезис соціального організму країни : монографія / В. П. Бех. - 2-ге вид., доп. - Запоріжжя : Просвіта, 2000. - 288 с.
4. *Черленяк І. І.* Синергетичні моделі оптимізації системи державного управління : монографія / І. І. Черленяк. - Ужгород : Ліра, 2010. - 656 с.

УДК 35:351(477)

Загороднюк С.В.,

*кандидат наук з державного управління,
начальник управління організації фундаментальних
та прикладних досліджень НАДУ*

Стан та перспективи розвитку науково-дослідних робіт комплексного наукового проекту "Державне управління та місцеве самоврядування" Національної академії державного управління при Президентові України

У статті висвітлюється стан наукової діяльності Національної академії державного управління при Президентові України з 1996 р. по нинішній час. Розкрито основні наукові напрями, відповідно до яких